

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No1
MAXSUS SON

BAKALAVR TALABALARINIG MAQOLALARI TO'PLAMI

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 119 sahifa.
2026-yil yanvar*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjajevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

EKSPORT VA IMPORT OPERATSIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH: TAHLIL VA AUDIT	10
Urinboev Bexruz Zoir o'g'li, Misirov Asliddin Mamasobirovich	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA YASHIL INNOVATSIYALARNING ROLI	15
Jabborov Muhammad Sanjarovich, Djurayeva Dilnoza Davron qizi, Song Jichung	
RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH OMILLARI VA MAKROIQTISODIY TA'SIRI.....	21
Xoliqulova Ra'no Sherali qizi, Berdiyev Nazirjon Abduvoseyevich	
КУЛЬТУРНЫЙ ТУРИЗМ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ УЗБЕКИСТАНА	25
Ахтамов Огабек Улугбек угли, Фахритдинов Амриддин Фазлитдинович, Саидмуродов Жонибек Жахонгирович, Саттарова Зухра Илхомовна	
DAVLATNING YASHIL INVESTITSIYALAR ORQALI IQTISODIYOTNI TARTIBGA SOLISH SIYOSATI.....	31
Sharipboyev Hasanboy Marks o'g'li, Shodmonov Ruslan G'olib o'g'li	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTI O'SISHIDA TRANSPORT INFRATUZILMASINING STRATEGIK O'RNI: PREZIDENT MUROJAATNOMASI ASOSIDA ILMIY TAHLIL	35
Ma'rupov Zahiriddin Feruzovich, Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDAGI BIZNES-SUBYEKTLARINI VAHOLASH: ESG MEZONLARI ASOSIDA BARQARORLIK INDEKSINI ISHLAB CHIQISH VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	39
Po'latov Orzubek Fazliddin o'g'li, Haqnazarova Yulduz Juraqulovna	
ФИНАНСОВЫЕ ИНСТИТУТЫ КАК ФАКТОР МОДЕРНИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА.....	43
Мукарова Сарвиноз Маликовна, Каримова Азиза Махомадризовна	
AKSIZ SOLIG'I TUSHUMLARINING O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BUDJET DAROMADLARIDAGI ULUSHI: 2020–2024-YILLAR BO'YICHA IQTISODIY TAHLILI	49
Karimov Diyorbek, Abdurashidov Abdusamad	
O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMIDA RAQAMLASHTIRISH JARAYONLARINING SOLIQ TUSHUMLARI VA FUQAROLARNING SOLIQ INTIZOMIGA TA'SIRI	55
Maxkamova Dildora Shavkat qizi, Ergashev Shavkat Maxkamovich	
ИНТЕГРАЦИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ В МАРКЕТИНГОВЫЕ КОММУНИКАЦИИ КОМПАНИЙ.....	59
Рахимжонов Аброр Марифжанович, Кахрамонов Хуршид Шухратович	
BOZOR IQTISODIYOTIDA UMUMIY TALAB VA UMUMIY TAKLIF	66
O'ktamova Shaxruza Abror qizi, Norboyev Odil Abrayevich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA IJTIMOYIY TARMOQLAR ORQALI MARKETINGNI RIVOJLANTIRISH USULLARI (O'ZBEKISTONDAGI YIRIK BRENDLAR MISOLIDA).....	70
Axmedova Robiya Rustamovna, Kadirova Sharafat Amonovna	
MINTAQANING INNOVATSION IQTISODIY RIVOJLANISH TENDENSIYASI	76
Rushana Taxirova, F.U.Umarov	
SAMARQAND VILOYATI UCHUN TURIZM MAHSULOTLARINI YARATISH	83
Alimardonova D.T., Tursunova G.R.	

BUXORO VILOYATINING MADANIY VA TARIXIY MEROSI ASOSIDA KREATIV TURIZM MAHSULOTLARINI YARATISH IMKONIYATLARI.....	91
Davronova G.O., Tursunova G.R.	
MAIN DIRECTIONS OF ECONOMIC AND SOCIAL EFFICIENCY IN SERVICE ENTERPRISES	96
Ilamonov Mehroj Akbar o'g'li, Xayitov Jamshid Xolvoyevich	
KREDIT MEXANIZMINING ELEMENTLARI O'RTASIDAGI ALOQADORLIKNI TA'MINLASH YO'LLARI.....	102
Alimov Umid Xamid o'g'li, Umarov F. U.	
SURXONDARYO VILOYATIDA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISHDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINING AHAMIYATI.....	109
Mamanazarov Javohir Kamolovich, Xurramov Ramazon Allayor o'g'li	
XALQARO BANKLAR TOMONIDAN INVESTITSION LOYIHALARNI KREDITLASH MEXANIZMI VA UNING IQTISODIY TA'SIRI	115
Boltayeva O'g'iloy, Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Investitsion kreditlash nazariyasi birinchi bor klassik iqtisodchilar tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, kapital qo'yilmalar iqtisodiy o'sishning asosiy drayveri ekanligi ta'kidlangan. Jumladan, J. M. Keynes investitsiya darajasi va iste'mol kayfiyatining iqtisodiy sikllarga ta'sirini batafsil tushuntirib bergan [Keynes, 1936]. Keynesning fikricha, davlat va bank tizimining investitsiya oqimlarini rag'batlantirishi iqtisodiy barqarorlikka xizmat qiladi. Shuningdek, J. Shumpeter kreditni innovatsion rivojlanishning "markaziy mexanizmi" sifatida ko'rib, banklarning yangi texnologiyalarni moliyalashtirishdagi rolini alohida qayd etgan [Shumpeter, 1939].

Zamonaviy bank tizimi bo'yicha klassik tadqiqotlarda moliyaviy vositachilik, kredit risklari va kapital yetarliligi masalalari chuqur tahlil qilingan. F. Allen va D. Gale global moliya bozorlaridagi beqarorlik omillari va kredit mexanizmlarining o'zgaruvchanligini iqtisodiy sikllar bilan bog'lagan [Allen & Gale, 2007]. F. Mishkin esa banklarning kredit portfelini shakllantirish, investitsion loyihalarni tahlil qilish va risklarni boshqarish jarayonlarini zamonaviy iqtisodiyot talablari nuqtayi nazaridan yoritgan [Mishkin, 2019].

Xalqaro moliya institutlarining ilmiy va amaliy nashrlari investitsion kreditlash mexanizmlarining amaliy jihatlarini o'rganishda muhim manba hisoblanadi. Jahon bankining yillik hisobotlarida kreditlash jarayonida institutsional islohotlar, hukumatning moliyaviy boshqaruvi va makroiqtisodiy barqarorlikning ahamiyati muntazam qayd etiladi [World Bank, 2023]. Osiyo taraqqiyot bankining hisobotlarida ekologik ekspertiza, loyiha barqarorligi va davlat-xususiy sheriklik (PPP) asosidagi moliyalashtirish mexanizmlari alohida o'rin tutadi [ADB, 2022]. Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki esa kreditlashni xususiy sektorni mustahkamlash bilan bog'lab, institutsional muhitni yaxshilash bo'yicha bir qator tavsiyalar beradi [EBRD, 2021].

Mahalliy tadqiqotchilar tomonidan olib borilgan ilmiy ishlarda O'zbekistonning xalqaro moliyalashtirish tizimidagi ishtiroki, kreditlash mexanizmlarining transformatsiyasi va investitsion muhitni yaxshilash omillari tahlil qilingan. X. T. Abdurahmonov bank tizimidagi islohotlar, kapital yetarliligi va investitsion loyihalarni baholash metodologiyasi bo'yicha fundamental xulosalar bergan [Abdurahmonov, 2020]. B. Abidov esa xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik natijasida mamlakatning investitsion salohiyati kengayayotgani, kreditlar samaradorligini oshirish uchun institutsional yondashuv muhimligini ta'kidlaydi [Abidov, 2021].

Ushbu adabiyotlar umumlashmasi xalqaro banklarda investitsion kreditlash mexanizmini kompleks tahlil qilish imkonini beradi. Tadqiqotlar kreditlash jarayonida risklarni baholash, monitoring tizimi, moliyaviy intizom va institutsional muhitning hal qiluvchi ahamiyatga egaligini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot quyidagi ilmiy metodlarga asoslandi:

1. Nazariy manbalarni tahlil qilish — investitsion kreditlash bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar o'rganildi.
2. Qiyosiy tahlil — Jahon banki, ADB va YTTB kreditlash mexanizmlari o'zaro solishtirildi.
3. Sistemali yondashuv — kreditlash jarayonining barcha bosqichlari (ekspertiza, moliyaviy baholash, monitoring) yaxlit tizim sifatida talqin qilindi.
4. Statistik tahlil — xalqaro banklarning kredit portfeli tarkibi va yo'nalishlari bo'yicha ochiq ma'lumotlar asosida tahlil o'tkazildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi yillarda global miqyosda bank kreditlari va investitsion moliyalashtirish bozori sezilarli kengaymoqda. Xalqaro banklar tomonidan taqdim etiladigan chet el kreditlari hamda investitsion kreditlar global moliyaviy tizimning ajralmas qismiga aylangan. Xalqaro to'lovlar bo'yicha banklararo statistikaga ko'ra, 2025-yilning ikkinchi choragida global miqyosdagi chet ellik bank kreditlari jami 37 trillion AQSh dollariga yetdi, bu ilgari kuzatilgan darajalardan yuqori natija hisoblanadi. Shu bilan birga, global banklararo kreditlar 2025-yilning birinchi choragida ham 34,7 trillion AQSh dollariga erishgan bo'lib, bu o'sish jahon moliya bozorida bank kreditlarining barqaror o'sish tendensiyasini ko'rsatadi.

Investitsion kreditlash mamlakatlar iqtisodiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Xalqaro moliya institutlari, jumladan Xalqaro moliya korporatsiyasi (IFC) kabi strukturaviy birliklar orqali amalga oshiriladigan investitsiyalar ham rekord darajada ortmoqda. Masalan, IFCning 2024-moliyaviy yildagi investitsiyalari 56 milliard AQSh dollariga yetdi, bu oldingi yilga nisbatan sezilarli o'sishni aks ettiradi. Shu bois, xalqaro banklarda investitsion kreditlash mexanizmini tahlil qilish jahon moliyaviy bozordagi kredit oqimlarini, ularning iqtisodiy o'sishga ta'sirini va tavakkalchiliklarni chuqur anglash uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada investitsion kreditlashning nazariy asoslari, amaliy mexanizmlari va statistik ko'rsatkichlari yoritilib, ularning xalqaro bank tizimidagi roli hamda rivojlanayotgan mamlakatlar, shu jumladan O'zbekiston uchun ahamiyati batafsil tahlil qilinadi.

Banklarning investitsiya faoliyati — bu bank investor sifatida daromad olish maqsadida moliyaviy aktivlarni sotib olishi, real aktivlarni yaratishi va tashkil qilishi uchun mablag'larni joylashtirishi bilan bog'liq faoliyatidir. Banklarning investitsiya faoliyatining boshqa investorlar faoliyatidan farqli tomoni shundaki, ular investitsiyalarni jalb qilingan mablag'lar evaziga amalga oshiradilar. Shuning uchun ham bank bir tomondan investor sifatida bozorda paydo bo'lsa, boshqa tomondan esa qarzdor hisoblanadi. Ushbu holat banklar uchun likvidlikni muhim masalaga aylantiradi hamda aktivlar va passivlarning muddati, hajmi va foiz stavkalari bo'yicha mutanosib boshqarilishini taqozo etadi.

Mamlakatimiz tijorat banklari resurs bazasining birinchi qismi kapitaldan, ikkinchi qismi esa depozitlardan iborat. Investitsiya-kredit jarayonida o'rta va uzoq muddatli investitsiyalarni taqdim etishga qodir banklar rolini ortib borishi, shuningdek banklar resurs bazasini shakllantirishning murakkab shart-sharoitlari hamda unga ta'sir etuvchi omillar tijorat banklarining investitsion-kredit salohiyatini o'rganish zaruratini belgilab berdi. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda zamonaviy bank xizmatlarini rivojlantirish asosida tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirish borasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risida"gi PF-158-son¹ Farmoniga muvofiq rivojlanishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha "O'zbekiston — 2030" strategiyasining ikkinchi ustuvor yo'nalishi doirasida mamlakatimizning investitsiyaviy jozibadorligini yanada oshirish, bank tizimida islohotlarni jadallashtirish, bank xizmatlari bozori hajmini kengaytirish, sohada raqobatni rivojlantirish, tadbirkorlar uchun qulay sharoitlar yaratish hamda istiqbolli investitsiya loyihalari va mikro moliyalashtirishni rivojlantirish vazifalari belgilandi.

Banklarning investitsiya va kredit salohiyatini shakllantirish jarayonida bir qator muammolar mavjud bo'lib, ular iqtisodiy rivojlanish, moliyaviy barqarorlik va bank tizimi samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, xalqaro banklarda investitsion kreditlash mexanizmi global iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim moliyaviy instrument hisoblanadi. Jahon banki guruhi 2024–2025-yillarda 160 milliard AQSh dollaridan ortiq investitsion va rivojlanish kreditlarini ajratgan bo'lib, ushbu mablag'larning asosiy qismi infratuzilma, energetika va ijtimoiy sohalarga yo'naltirilgan. Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki 2024-yilda 16,6 milliard yevro miqdorida investitsiyalarni moliyalashtirib, loyihalarning 75 % dan ortig'ini xususiy sektor hissasiga to'g'ri kelishini ta'minladi. Osiyo taraqqiyot banki esa 2025-yilda a'zo davlatlarga 30 milliard AQSh dollariga yaqin kredit va investitsiyalar ajratib, transport va yashil energetika loyihalarini ustuvor yo'nalish sifatida belgiladi. Xalqaro valyuta jamg'armasi tomonidan ajratiladigan moliyaviy resurslar esa investitsion jarayonlarni qo'llab-quvvatlash bilan birga makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Ushbu faktlar xalqaro banklarning investitsion kreditlash mexanizmi aniq moliyaviy ko'rsatkichlarga asoslangan holda iqtisodiy rivojlanishga sezilarli ta'sir ko'rsatayotganini tasdiqlaydi (1-jadval).

1-jadval. Xalqaro banklar investitsion kreditlari hajmining dinamikasi (mlrd AQSh dollari)²

Bank	2020	2021	2022	2023
Jahon banki	58.3	66.1	72.8	79.0
ADB	31.6	33.2	36.4	39.8
YTTB	21.0	23.5	25.7	28.2

Jadval ma'lumotlari xalqaro banklarning investitsion kreditlash faoliyati so'nggi yillarda izchil kengayib borayotganini ko'rsatadi. Jahon banki kreditlari 2020-yildan 2023-yilgacha bo'lgan davrda 20,7 mlrd dollarga oshib, 35,5 % lik o'sishni tashkil etgan. Bu holat pandemiyadan keyingi davrda davlat infratuzilmasi, sog'liqni saqlash hamda energetika loyihalariga bo'lgan ehtiyojning oshgani bilan izohlanadi [5].

ADB kreditlari ham barqaror o'sish sur'atiga ega bo'lib, to'rt yil davomida 26 % ga oshgan. YTTB kreditlaridagi o'sish nisbatan pastroq bo'lsa-da, bu bank strategiyasining xususiy sektor va aniq tijorat loyihalariga yo'naltirilgani bilan bog'liq [7].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xalqaro banklar va yetakchi xalqaro moliyaviy institutlar tomonidan amalga oshiriladigan investitsion kreditlash mexanizmi jahon moliya tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Jahon banki guruhi, Xalqaro valyuta jamg'armasi, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki hamda Osiyo taraqqiyot banki faoliyati tahlili shuni tasdiqlaydiki, investitsion kreditlar asosan uzoq muddatli iqtisodiy o'sishni ta'minlash, infratuzilmani rivojlantirish, real sektorni qo'llab-quvvatlash va barqaror rivojlanish maqsadlariga yo'naltiriladi. Statistika ma'lumotlar ushbu institutlar tomonidan ajratilayotgan

1 <https://lex.uz/ru/docs/-6600413>

2 Jahon banki yillik hisobotlari

kredit va investitsiyalar hajmining yildan-yilga ortib borayotganini ko'rsatib, ularning global va mintaqaviy iqtisodiyotlarga sezilarli ta'sirini tasdiqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Keynes, J. M. (1936). The general theory of employment, interest and money. London: Macmillan.
2. Schumpeter, J. A. (1939). Business cycles: A theoretical, historical, and statistical analysis of the capitalist process. New York, NY: McGraw-Hill.
3. Allen, F., & Gale, D. (2007). Understanding financial crises. Oxford: Oxford University Press.
4. Mishkin, F. S. (2019). The economics of money, banking, and financial markets (12th ed.). Boston, MA: Pearson Education.
5. World Bank. (2023). Annual report 2023. Washington, DC: World Bank Group.
6. Asian Development Bank. (2022). Key indicators for Asia and the Pacific 2022. Manila: Asian Development Bank.
7. European Bank for Reconstruction and Development. (2021). Transition report 2021–2022: Decade of transition. London: EBRD.
8. Abdurahmonov, X. T. (2020). O'zbekiston bank tizimida investitsion faoliyatni rivojlantirish masalalari. Toshkent.
9. Abidov, B. (2021). Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikning ustuvor yo'nalishlari. Toshkent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

1-Maxsus son. Bakalavr talabalarining maqolalari to'plami

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>